

Asia: VN/25733/2021

Luonnos Suomen digitaaliseksi kompassiksi

1. Kompassin tarkoitus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helsingin yliopisto esittää Suomen digitaalisen kompassin luonnosta koskevan lausuntopyynnön kysymyksiin seuraavaa:

Suomen digitaalisen kompassin laatiminen on erinomainen kehitystoimi tukea valtion eri hallinnonalojen sekä yhteiskunnan eri toimijoiden yhteistyötä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämisessä ja digitransformaation edellyttämässä muutosjohtamisessa. Kompassiluonnoksessa on hyvin tunnistettu käsillä olevan digitalisaatiomurroksen vaatima tarve nähdä kansallisesti yhteinen kokonaiskuva ja asettaa yhteiset selkeät tavoitteet. Kompassiluonnoksessa esitetyt toimenpiteet ovat tärkeitä askelmia eteenpäin. Esitämme tässä lausunnossa näkökulmia kompassin kokonaissisällön kehittämiseksi edelleen.

2. Haasteet ja mahdollisuudet

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digitaalisuuden tuomien muutosten hallitseminen ja hyödyntäminen vaativat näkemyksemme mukaan investointeja sekä osaamiseen että yhteiskuntaan vielä laaja-alaisemmin kuin mitä kompassiluonnoksen teknologiaan, vientiin ja kilpailukykyyn keskittyvä ja vielä hyvin pirstaleisesti rakentunut investointisuunnitelma kattaa. Osallisuus ja turvallisuus digitaalisessa yhteiskunnassa edellyttää, että teknologiaa kehitetään monitieteisissä ja -muotoisissa yhteisöissä ja ryhmissä, jonka edellytyksenä on edelleen korkealaatuinen monitieteinen tutkimus. Tarvitaan esitettyä huomattavasti laaja-alaisemmin investointeja eri alojen tutkimukseen sekä korkeakoulutukseen sen kaikille tutkintotasoille (kandi, maisteri, tohtori). Tutkimus ja huippuosajien koulutus ovat pitkäjänteistä toimintaa, joka on myös tärkeää huomioida kohdennettavien investointien

ennakoitavuudessa ja luonteessa. Koulutuksen diversiteettiä on tärkeä edistää laajemmin kuin naisten ICT osaamisen vahvistamisena. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten henkilöiden hakeutumista yliopistokoulutukseen on tuettava vahvemmin.

Yhteiskunnallisesti viisas digitalisaatiokehitys edellyttää myös kriittisyyttä sen suhteen, tuovatko digitaaliset teknologiat todella ratkaisuja käsillä oleviin ongelmiin, vai edellyttääkö niiden ratkaiseminen tosiasiallisesti sosiaalisia, yhteiskunnallisia tai rakenteellisia muutoksia. Laajoja yhteiskunnallisia ongelmia ja kriisejä harvoin ratkaistaan yksioikoisesti teknologialla tai infrastruktuurilla. Kansalaisten digitaitojen kohentaminen ei ole myöskään ratkaisu huonosti suunniteltuihin ja keskenään toimimattomiin teknologisiin järjestelmiin. Yhteiskunnan TKI toiminnassa sekä julkishallinnon digitalisaatiohankkeissa on tarpeen edellyttää merkittävästi enemmän yhteiskunnallisten ja humanististen tieteiden osaamista ja osallistamista teknologian ihmiskeskeisyyden takaamiseksi sekä ns. pehmeän infrastruktuurin luomiseksi. Kompassiluonnoksen toimenpiteitä näiltä osin on tarpeen huomattavasti laajentaa tasapainoisen kokonaisuuden saavuttamiseksi.

Digitalouden kehittämisessä on tärkeää noudattaa eurooppalaista arvopohjaa, jossa oikeusvaltiollisuus ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen korostuvat. Tarvitaan monitahoista oikeudellisen sääntelyn asiantuntijuutta ja poikkitieteellisen yhteistyön valmiuksia niin julkishallinnossa, liike-elämässä kuin tutkimuksessakin. Muidenkin kuin teknologisten alojen opiskelijoita on koulutettava ymmärtämään digitalisaatiota ja teknologiaa syvällisemmin kuin mihin digitaalinen yleissivistys tai digitaaliset perustaidot kansalaisia valmentavat. Vastaavasti teknologisten ja kaupallisten alojen opiskelijoita on koulutettava ymmärtämään digitalisaatioon liittyvät perusasiat oikeudellisissa ja yhteiskunnallisissa kysymyksissä.

Monilla teknologiolla, kuten tekoälyllä, voi olla laajasti skaalautuvia vaikutuksia, jotka voivat olla syrjiviä, loukata perusoikeuksia tai mahdollisesti muodostaa turvallisuusriskejä. Länsimaisissa demokratioissa sääntelyä, ei voi nähdä kompassiluonnoksessa esitettyyn tapaan esteenä innovaatiotoimin nalle (s 29-30). Sääntely on luonteva osa eurooppalaista datataloutta ja varmistaa eettisesti ja juridisesti kestävien teknoosiaalisten innovaatioiden kehittämisen sekä niiden onnistuneet käyttöönotot.

Koska TKI toiminta on hyvin keskeisessä roolissa kompassiluonnoksen toimenpiteissä olisi myös luontevaa, että tämä näkyisi selkeästi kompassin missiossa (sivu 13): "...tämän teemme korkeatasoisella tutkimuksella, osaamisella ja laajalla sivistyksellä."

3. Tavoitteet

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

Pidämme hyvänä kompassiluonnoksessa asetettua TKI-investointien tavoitetasoa 4% BTK:stä sekä tavoitetta tieteellisen tutkimuksen digitaalisen infrastruktuurin kehittämisestä maailman huipputasolle. Tässä kehityksessä on tärkeää huomioida tarve tieteellisen datan koko elinkaaren

aikaisen hallinnan viitearkkitehtuurin laatimiselle sisältäen myös suurten datamassojen pitkäaikaistallennuksen ja sille vaadittavan pitkän aikavälin rahoituksen suunnitelman avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi huomiota tulee kiinnittää sensitiiviseen dataan ja datan hallinnoinnin prosesseihin mukaan lukien datan hyödyntämisen tutkimuseettiset kysymykset. OKM:n asettamaa uutta tieteellisen laskennan ja datanhallinnan yhteistyöfoorumia 2022-2024 ehdotamme hyödynnettäväksi asiantuntija-elimenä digitaalisen infrastruktuurin tieteellisen laskennan ja datan hallinnan kehittämisen osalta kompassin toimenpiteiden toteutuksessa.

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

TKI toiminnassa yhteistyön vahvistamien yritysten ja korkeakoulujen välillä vaatii uudistamista ja jo luotujen tukimuotojen toimivuuden tarkistamista. Esimerkiksi Business Finlandin rahoituksessa vientinäköymien ylikorostunut vaatimus on huomattavasti vaikeuttanut yritys yhteistyöprojektien toteuttamista yliopistoissa ja edellyttäisi rahoituksen myöntökriteerien uudelleen arviointia.

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

4. Avaintulokset

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

5. Mittarit

Lausuntonne osaamisen osa-alueen osalta

-

Lausuntonne infrastruktuurit-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne yritykset-osa-alueen osalta

-

Lausuntonne julkisten palveluiden osa-alueen osalta

-

6. Tuloksellisuuden seuranta ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

7. Muut huomiot digikompassiluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Kettunen Kati
Helsingin yliopisto